

Erindringer fra min læreplads 1957 - 1960

Hos
Marius Hansen & Sønner

På Vandel savværk

Af
Erik Lynge Stenager Skrevet i november 2015

Mine forældre hed William Jensen og Kirstine Jensen og i min læretid boede vi på Duersgården i Vandel, og på Randbøldal Kro.

Mine to søskende hedder Vagn og Grethe.

Tiden var kommet, hvor jeg skulle finde ud af, hvad jeg ville i mit arbejdsliv. Jeg var tit inde ved cykelsmed Lauridsen i Vandel, som også reparerede radioer, og det var et spændende sted for mig. Hjemme byggede jeg små krystalapparater med dioder og små transistorer, det var det jeg ville. Det kan man ikke leve af sagde mine forældre.

Marius manglede en lærling

En dag kom fatter hjem fra byen og sagde at tømrmester Marius Hansen manglede en lærling. Min kommentar var, at jeg ikke ville være tømrer, det duer jeg ikke til.

Fatter fortalte, at han havde aftalt at jeg skulle komme derop og snakke med tømreren, men det syntes jeg ikke.

Efter en kort diskussion sagde fatter bestemt ”du tager derop”.

Det gjorde jeg så, men der erfarede jeg, at alt var bestemt, og at jeg kunne begynde til den første. Jeg var ikke glad ved situationen, men jeg kunne da prøve. Jeg havde jo hørt mange grove ting om Marius Hansen og hans to sønner Ejnar og Harry.

Jeg husker den første morgen, da jeg ankom i værkstedet. Der var Marius Hansen, Ejnar, Harry og Preben Jørgensen, som havde været to år i lære. Der faldt mange bandeord i velkomsten, og Preben sagde at han var glad for at han nu var ældste lærling. Jeg fandt hurtigt ud af hvad han mente med det.

Sat i arbejde

Jeg blev vist ud i savskærerhuset, hvor jeg skulle male nogle brædder med karbolineum, og jeg begyndte at male. Lidt efter kom Marius derud for at se til mig.

Hvordan satan er det du står og koter (kejter) med den pensel, det går fandme alt for langsom, giv mig den, så skal jeg sgu vise dig, hvordan helvede det skal gøres, og han bevægede hånden så hurtigt frem og tilbage med penslen, at mine øjne næsten ikke kunne følge med. Sådan for satan, hvæsedede han, og smed penslen hen foran mig. Så var linjen lagt.

Der var et samleværksted, hvor vi samlede vinduer og satte beslag på, limede bordplader i bloktvingerne og mange andre ting. Om vinteren blev rummene opvarmet af spånfyr, og vi lærlinge skulle hente spåner og tænde op hver morgen.

Maskinværkstedet

Maskinværkstedet, hvor maskinerne blev trukket af en elektromotor, og en aksel under loftet gennem hele værkstedet, med løse og faste remskiver, som man kunne skubbe remmen over på, når den enkelte maskine skulle i gang. Maskinerne fungerede godt, men det var gamle maskiner, og der var ingen ud-sugning.

På loftet var der lager til snedkertræ. Så var der savskærerhuset med tømmer- saven og den lange savbord langs den ene væg, og en automatsav på den anden side. Der var troljespor i midten. Der var også en trælade til brædder af forskellige dimensioner, og en stor tømmerplads.

I et hus ved siden af stod en stor Deutz petroleumsmotor med en svinghjul på ca. 2 1/2 meter, som trak tømmer- saven, og

den gik ikke ned i fart selv om saven gik gennem tykke stammer.

Når der var gang i savværket, kunne man koble maskinværkstedet til, således at man kunne bruge maskinerne og spare strøm.

Stærke sager

Så skulle jeg over til naboen Doktor Thomsen for at male hans plankeværk med karbolineum. At male med karbolineum i solskin tager skindet, også i ansigtet.

Ejnar giver mig noget gammelt overtrækstøj og en papirspose der passer ned over hovedet. Jeg klipper huller i posen til øjne og næse, og gik i gang hos doktoren. Det var lige ud til vejen så der kom mange grin og tilråb om marsboere.

Træladen, der indeholdt det tømmer som man selv skar op på den store rundsav. Træet kom fra Marius Hansens egen plantager. Foto gennem Erik Lynge)

Når det var frokosttid eller middag skulle vi lærlinge også med ind i køkkenet hvor alle spiste, Der var en udtræksplade i køkkenbordet hvor lærlingene kunne sidde. Marius kone hed Mette og havde styr på mange ting, hun spurgte gerne til os, eller hvordan det gik derhjemme.

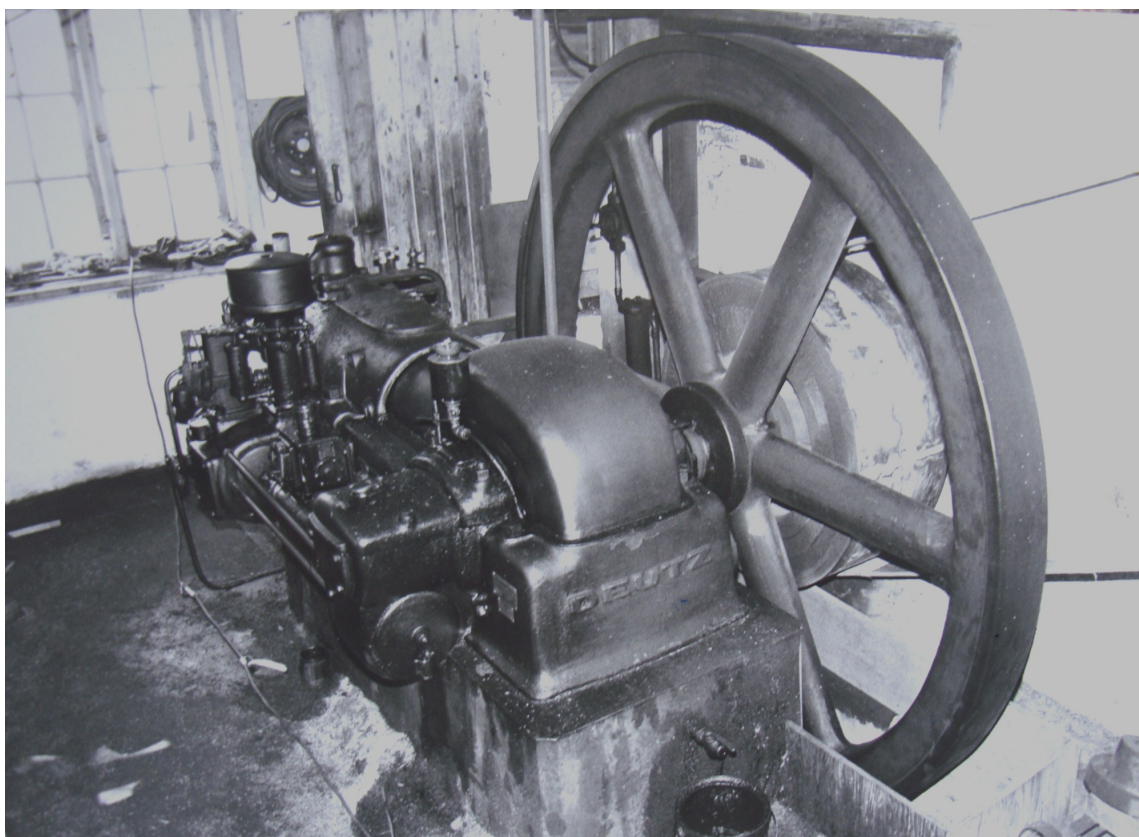
På tømmerpladsen var det altid os lærlinge der snørede en profil op, efter at vi sammen med Ejnar havde været ude på byggepladsen og taget mål af bygningen. Ejnar var lige så god til bandeord som hans far, og vi fik tit en skideballe, også gerne på forhånd.

Når vi tømrede en tagkonstruktion til hus eller ladebygning, var det på den gammeldags måde, med franske låse med styretap på remmene, tapper og hul for stolper, skråbånd med tap og forsats, og på spærene var der sadlinger til remmene.

Hvis det var en vinkelbygning lavede vi også sammenbygningen på profilen. Vi lavede også halvvalm og helvalm på profilen. Især i den sidste halvdel af min læreperiode synes jeg at tømmerarbejdet på profil var spændende.

Den første gang jeg skulle save sadlinger kom Marius farende.

Nu skal jeg fandme lige lære dig at save sadlinger.

Den store Deutz dieselmotor som Marius Hansen havde købt af Billund elværk.

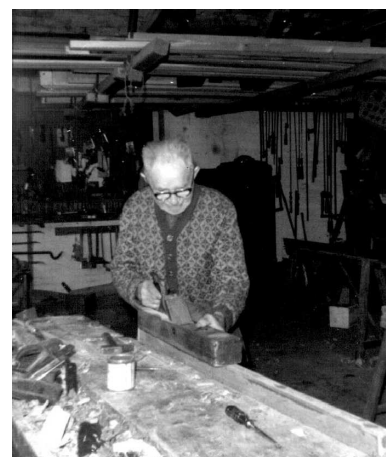
Men det gik ikke så let. Halvdelen af stregtykkelsen skulle være tilbage, og det var et skråt snit. Jeg trak i saven på min side og Marius på den anden side, men på min side ville saven dykke under stregen, og frå- den stod ud af munden på Marius, og jeg fik kraftig møgfald en halv dag i træk inden han synes det var nogenlunde.

Ellers var det godt at være på tømmerpladsen. Det var udfordring og meget at lære, kun afbrudt af Ejnar, som kom for at kontrollere med hans tomkestok, om alt var i orden, hvis ikke, så var der skideballe. På den tid havde vi ikke håndrundsav eller boremaskine, vi lavede alt med håndværktøj.

I starten af min læreperiode nåede jeg at være med til at bygge ungdomsskolens vestfløj, og en dag var Harry, Preben og jeg ved at lave en sammenbygning da Marius uventet dukkede op. Jeg synes det tager lang tid for jer, råbte han, og Preben som var ved at monte- re noget træbeklædning, satte farten op, og ramte ved siden af sømmet. Marius råbte, ”ingen rammer for satan, læg dine fingre imellem”.

Harry var den person jeg havde det bedst med.

I savskærerhuset var det kun Marius der regerede, det var kun ham der brugte tømmer-saven, og han var rigtig god til det.

Erik Lyng fortæller, at man måtte lave alt med håndkraft, elektriske boremaskiner var endnu ikke indført ligesom el-el-høvl stadig ikke var med, det er derfor at Marius her bruger i rubank, eller langhøvl at høvle med.

Ved tømmersaven med Marius

De to første år af min læretid var det mig som skulle hjælpe han, vi skulle være to mand om tømmersaven.

De første måneder råbte Marius rigtig meget af mig, og det var hårdt arbejde.

Så en dag stoppede han saven, tog mig på skulderen, nu skal du høre. Jeg synes det er en fornøjelse at save træ, prøv at se her, og han strøg hånden nænsomt hen over en nysavet planke, er det ikke flot, og se årerne, og se så træstammerne derude, tænk at man kan få så fine planker ud af dem. Det skete en gang imellem han gjorde det, det kunne godt tage fem minutter, og det forandrede lidt mit syn på ham.

Så startede han rundsaven, og alt var som før. Træk for helvede, ryk for satan, stram røvstrengene.

Man værner sig til omgangstone---hos M. Hansen & Sønner, flere eder end bønner.

Senere prøvede jeg at vurdere, når vi lagde en granstamme på savbordet, hvad der kunne blive ud af den, men Marius gjorde det altid anderledes.

Situation fra Tømmerpladsen. Fra v. er der Ejnar (Kendt som Sat'me Ejnar), en ukendt tømmersvend, Harry og endnu en ikke navngiven person. Bag det hele Marius Hansen.

I slutningen af min læretid sagde Marius en dag til mig, gå ud og sav noget 4x4 til en tilbygning. Jeg kikkede på ham, kom i gang, sagde han. Han hjalp med at starte den store Deutz motor, og så gik han.

Nåda, det havde jeg ikke troet, men jeg kendte fremgangsmåden, så det gik fint. I efteråret skulle landmændene have sat nyt glas i kostaldvinduer, der var smadret. Jeg fik en bred glaskasse af træ på ryggen, med læderremme over skuldrene. Glaskassen blev fyldt med glasplader og en skærebord. Jeg satte mig på knallerten, og andre hængte glaskassen på ryggen af mig, og jeg fik en adresseliste. Så kørte jeg fra gård til gård og satte glas i vinduerne.

På savværket modtog vi masser af elmetræ. Det var vejtræer som blev fældet på grund af trafikikkerhed. De skulle laves til vejpæl, så træstammerne skulle kortes af i 1 meters længde.

Det var tykke stammer og det var os to lærlinge der skulle korte dem af.

Det gjorde vi med en skørsav, hvor vi trak i hver sin ende af saven. Vi kunne korte elmetræ af, måske i tre uger, og vi fik nogle store overarme.

Marius kom en gang imellem og råbte, "pas nu på at i ikke sprænger akkorden.

Om sommeren var vi altid meget solbrune, og gik med bar overkrop. Pigerne fra ungdomsskolen gik forbi vores tømmerplads og ifølge Esther på centralen overfor, som havde fuld overblik, fortalte at lige før vores tømmerplads skulle pigerne lige nete sig.

Vi gloede også efter dem.

Da der var gået to år lavede Preben svendestykke og var udlært.

Den nye lærling skulle være Svend Åge Hansen, som jeg havde gået i klasse med hver anden år.

Men det var også Harrys søn, og jeg var nu den ældste lærling, så jeg var lidt spændt.

Det gik som det skulle og Svend Åge fik på puklen, og nu kom perioden hvor jeg blev glad for mit arbejde.

"Firkløveret Hansen". Fra venstre er det Harry, Marius, Ejnar (krigsejnar) og Ejnar .

Bagermester Evald Bonde kom ind i værkstedet og skulle have et stykke glas skåret. Han halede et stykke snor op af lommen og sagde, den skal være så lang plus en tændstik. Længere kom han ikke, men blev sendt ud af værkstedet med beskeden, vi kommer selv ned og tager mål.

Jeg og Svend Åge arbejdede sammen det meste af tiden. Vi var meget på gårdene i omegnen, og husene i Vandel by. Vi byggede bl.a. nyt hus til Astrid Puggaard Kristensen på Ungdomsskolen, malermester Herluf Petersen og fru Tove, familien Ahle, murer Harry Andersen og et par huse i Billund. Vi byggede stuehuse og staldbygninger på landet og nogle skulle have nyt tag.

En dag vi arbejdede i samleværkstedet var der åbenbart noget der drillede Marius inde i maskinværkstedet, vi kunne høre at han brølede, og pludselig blev skydedøren revet op så kraftig at den røg helt af og landede et stykke derfra.

I sådan en situation skulle vi absolut passe vores arbejde, og ikke give ham anledning til at se sig gal på os.

På tømmerpladsen husker jeg Harrys yngste knægt, lille Ejnar. Jeg og Svend Åge lavede tømmerarbejde, og lille Ejnar, eller krigs Ejnar, som vi kaldte ham, legede soldat eller indianer, mellem tømmerstablerne. Han kom farende med trægevær og kastede sig ned bag en stabel tømmer, frem med geværet og ta-ta-ta-ta, så frådende stod ud af munden, og så videre frem til næste stabel. Han så os slet ikke.

Han blev senere udlært på savværket.

Jeg har nogle år senere haft den fornøjelse at arbejde sammen med ham i et andet firma.

Da der var gået fire år lavede jeg svendestykke, og var dermed udlært. Jeg var blevet rigtig glad for mit arbejde, og jeg havde lært meget i min læreplads.

Jeg følte, at nu var jeg klar til den store verden.

Men jeg erfarede, at man lærer igennem hele livet.

Efterskrift

Jeg er 74 år her i 2015, og jeg tænker på Marius, Ejnar og Harry, de gav mig en god ballast og interesse for tømmerfaget.

Jeg taler jævnlig med Svend Åge Hansen som fortæller at han overtog firmaet i 1981.

Michael Hansen, Svend Åges søn overtog bygningerne da Svend Åge gik på pension i 2006 og derefter var der ingen aktivitet på savværket.

*Møllebygger og
tømmermester
Marius Hansen*

*Mette Hansen,
husmor, mor til Ejnar
og Harry, og hende,
der klarede alt i
husholdningen*

November 2015. Erik Lynge Stenager (født Jensen)